

تأثیرات احتمالی تغییرات اقلیمی بر ماهی صبور (*Tenualosa ilisha*) در منطقه خلیج فارس

الهام جرفی^{1*} سید رضا سید مرتضایی¹

¹موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران

*مسئول مکاتبات: ejorfi@gmail.com

چکیده: تغییرات اقلیمی تأثیرات عمده‌ای را در اکوسیستم‌های مختلف کره زمین برجا گذاشته است که ابعاد این نوسانات در محیط‌های آبی و در ارتباط با ویژگی‌هایی همچون دما و خواص شیمیایی آب می‌تواند اثرات گسترده‌ای بر شاخص‌های زیستی آبزیان داشته باشد. ماهی صبور یکی از ماهیان مهم اقتصادی منطقه خلیج فارس است. این گونه از شمال خلیج فارس، از ایران، عراق و کویت تا پاکستان، هند و خاور دور از جمله چین و جنوب ویتنام پراکنش دارد. مهاجر رودرو بوده و به‌منظور تخم‌ریزی وارد مصب و رودخانه‌ها می‌شود. در کنار ارزش بالای اقتصادی این گونه در منطقه، کاهش سهم آن در سبد صیادان منطقه در سال‌های اخیر بدون تغییر در میزان تلاش صیادی، لزوم نگرشی دقیق تر را بارزتر می‌نماید. بر اساس آمار صید ارائه شده از سوی شیلات استان خوزستان، میزان صید ماهی صبور از مقدار 5485 تن در سال 1390 به 1792 تن در سال 1395 رسیده است (12 درصد به 8 درصد از کل صید استان). در مطالعه‌ای که در کشور عراق و در فصول صید سال‌های 1990 تا 2006 صورت گرفته، مشخص شده که ماهی صبور در بازه زمانی (1990-2002) 38/9 درصد از کل صید و در فاصله 2003-2007 تنها 1/5 درصد از کل صید را تشکیل داده است. علاوه بر این در کشور کویت نیز در فاصله زمانی 1995-2004 کاهش 89 درصدی در آمار صید ماهی صبور (البته به‌صورت مشترک با حلوا سفید)، اعلام شد. یکی از ویژگی‌های شاخص این گونه مهاجرت آن به‌منظور تخم‌ریزی به رودخانه‌های آب شیرین منتهی به خلیج فارس (عمدتاً کارون و اروندرکنار در ایران و هورهای بالادست در کشور عراق) است که شرایط فیزیکی و شیمیایی آب و پرآبی رودخانه تا حدود زیادی بر آغاز این فعالیت تأثیرگذار است. مطالعات مشخص نموده تولیدمثل ماهیان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های زیستی به واسطه انواع عوامل محرک محیطی و داخلی تنظیم می‌شود. در مطالعات متعددی تأثیر تغییرات اقلیمی از جمله دما و شوری آب بر مهاجرت، بقا و رسیدگی جنسی و تخم‌ریزی ماهیان مهاجر به آب شیرین از جمله ماهی صبور تأیید شده است. از سویی نتایج مطالعات صورت گرفته در ارتباط با شاخص‌های کیفی رودخانه کارون گویای آن است به‌ویژه در ارتباط با شوری قادر به خودپالایی نیست. مقایسه میانگین بیست‌ساله اخیر داده‌های ثبت شده در ارتباط با دما در ماه‌های مهاجرت ماهی صبور (مارس و آوریل) در محل تلاقی رودخانه اروندرود (انتهای رود کارون) و دریا، گویای افزایش حدوداً 21 درصدی بوده است. مقایسه میانگین بیست‌ساله گذشته بارش‌ها در همین زمان و مکان نیز گویای کاهش حدوداً 70 درصدی است. در مجموع شرایط محیطی مذکور و تغییرات اقلیمی موجود در منطقه اروندرود به‌عنوان نقطه استراتژیک جهت آغاز مهاجرت‌های تولیدمثلی ماهی صبور حاکی از وجود روندی نامطلوب برای چرخه حیاتی این گونه است.

کلیدواژه‌ها: ماهی صبور، کارون، اروندرود، تغییرات اقلیمی